

Kontrollkäik Tallinna Vanglasse

1. 09.07.2014 viisid õiguskantsleri nõunikud läbi etteteatamata kontrollkäigu Tallinna Vanglasse (edaspidi ka vangla). Käigul keskenduti ennekõike Tallinna Vangla kartserihoones viibivate kinni peetavate isikute ning E1 ja E2 eluhoonetes paiknevate kinni peetavate isikute põhiõiguste tagatuse hindamisele vangla Magasini tänaval asuvas üksuses.

Tallinna Vangla on põhimääruse kohaselt Justiitsministeeriumi valitsemisalas olev valitsusasutus, mis viib täide vabadusekaotust ja eelvangistust ning korraldab kriminaalhooldust. Tallinna Vangla on kinnine vangla, milles on eelvangistusosakond ja struktuuriüksusena avavangla. Vanglas on mees- ja naissoost täiskasvanud vahistatud ning meessoost täiskasvanud süüdimõistetud. 07.07.2014 seisuga oli Tallinna Vanglas 975 kinni peetavat isikut¹, sh 642 süüdimõistetut ja 333 vahistatut. Naisi oli kinni peetavate isikute seas 39.

Õiguskantsler on teinud Tallinna Vanglasse põhjalikumad kontrollkäigud 2005. aastal, 2008. aastal ja 2011. aastal. 2005. aastal juhtis õiguskantsler muuhulgas tähelepanu asjaolule, et kinnipeetavate eluhoonetes puuduvad soe vesi ja võimalused riiete kuivatamiseks. 2008. aasta kontrollkäigul osutas õiguskantsler teiste puuduste kõrval ka vajakajäämistele olmetingimustes (kartserikambrite olukord ja pesemistingimused eelvangistushoonetes).² 2011. aastal tegi õiguskantsler kontrollkäigu järel soovitusi seoses hügieeniprotseduuride ja öisel ajal tualeti külastamise võimalustega, raamatukogu kasutamise ja tele- ning raadiosaadete jälgimise ja Interneti ning telefoni kasutamise võimalustega, Samuti andis õiguskantsler soovitusi seoses kartserihoone kambrite hügieeninurkade, pikaajaliste kokkusaamiste, inspektor-kontaktisikuga suhtlemise ja tuleohutuse tagamisega.

2. Kontrollkäigul kontrollis õiguskantsler, täites ühtlasi piinamise ning muu julma, ebainimliku või inimväärikust alandava kohtlemise ja karistamise vastase konventsiooni fakultatiivse protokollis artiklis 3 sätestatud riigi ennetusametuse funktsiooni, kuidas on tagatud vanglas kinni peetavate isikute põhiõigused ja –vabadused.

3. Õiguskantsleri nõunikud vestlesid kontrollkäigul usalduslikult üksikult ning suuremates ja väiksemates gruppides ca 40 kinni peetava isikuga. Kinni peetavad isikud, kellega usalduslikult vestelda, valiti juhuvaliku meetodi alusel. Samuti külastasid õiguskantsleri nõunikud hooneid E1 ja E2 ning kartserihoonet (K hoone).

4. Soovitused ja ettepanekud

4.1 Olmetingimused

Taas nendib õiguskantsler (nagu ka juba 2011. aasta kontrollkäigu kokkuvõttes), et vangla Magasini tänava hoonestik on amortiseerunud. Samale järeldusele on jõudnud ka Piinamise ja Ebainimliku või Alandava Kohtlemise või Karistamise Tõkestamise Euroopa Komitee (edaspidi ka CPT).³ Olmetingimustega seotud soovitusi on andnud nii õiguskantsler kui ka CPT.

¹ Mõiste kinni peetav isik tähistab järgnevalt üldmõistena nii kinnipeetavaid kui vahistatuid.

² Varasemate kontrollkäikude kohta on võimalik infot leida õiguskantsleri tegevuse aastaülevaadetest, mis on kättesaadavad arvutivõrgus aadressil: <http://oiguskantsler.ee/et/aasta-tegevuse-ulevaated>.

³ CPT on Tallinna Vangla olmetingimustele osutanud nii 2003. aasta kui 2012. aasta kontrollkäikudel. Vt Report to the Estonian Government on the visit to Estonia carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 23 to 30 September 2003. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.cpt.coe.int/documents/est/2005-06-inf-eng.htm>. Samuti Report to the Estonian Government on the visit to Estonia carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 30 May to 6 June 2012. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.cpt.coe.int/documents/est/2014-01-inf-eng.htm>.

Õiguskantsler tunnustab vangla tegevust piiratud ressursside juures olmetingimuste parandamisel. Nii on remonditud valikuliselt üldkasutatavaid ruume ja kambreid, paigaldatud sooja vee tootmiseks vajalik seadmed nn S hoonetesse. Samuti on vangla leevendanud olmetingimustest lähtuvaid probleeme korralduslike meetmetega (nt ei paigutata K hoones reeglina kambresse üle ühe isiku jms).

Õiguskantsler mõistab ka vanglateenistuse argumente, et suuremahuliste ehitustööde läbiviimine hoonetes, mis uue vangla hoonetekompleksi valmimisel hüljatakse, on majanduslikult küsitav.

Samas on selge, et pelgalt majanduslik ebaotstarbekus ei saa igal juhul õigustada isikute põhiõiguste riiveid ja kinni peetavate isikute pidamist aastate kaupa nõuetele mittevastavates või lausa inimväärikust alandavates tingimustes.

4.1.1 K hoone olmetingimused

Õiguskantsler juhib tähelepanu, et juba 06.11.2012 soovitusel nr 7-4/120813/1205055 osutas õiguskantsler vajadusele eemaldada K hoones paremate valgustusolude tagamiseks kambrite akendelt metallkatted, mida aga Tallinna Vangla direktori 07.12.2012 vastuse nr 2-1/31553-2 kohaselt ei pidanud Tallinna Vangla direktor võimalikuks. CPT on 2012. aasta visiidi raportis soovitanud K hoone kasutusest üldse kõrvaldada.⁴ Eesti Valitsuse vastuses raportile ei ole seda siiski võimalikuks peetud.⁵

2014. aasta kontrollkäigul selgus, et metallkatted varjavad endiselt vangla K hoone mõningaid aknaid ja K hoone ise on jätkuvalt kasutuses. Parandatud on küll kambrite kunstlikku valgustust ja mõnevõrra ka jalutushoove, samuti välditakse isikute paigutamist kambritesse mitmekesi ning isikute paigutamist teatud viletsamas seisus kambritesse, ent sellest hoolimata on üldine olustik K hoones jäänud samaks nii õiguskantsleri 2011. aasta kontrollkäigu kui ka CPT 2012. aasta visiidi aegse olukorraga.

Õiguskantsler on jätkuvalt seisukohal, et K hoones viibivate isikute olmetingimusi saaks lihtsalt parandada loomuliku valguse enama ligipääsuga kambritesse, mida osades kasutatavates kambrites jätkuvalt takistavad ennekõike akendele paigaldatud metallkatted. Samuti võib olla kinni peetavate isikute arvu vähenemise tõttu taas mõeldav kaaluda CPT poolt 2012. visiidi järel antud soovitus K hoone kasutamine kinni peetavate isikute majutamisel lõpetada.⁶

Õiguskantsler teeb korduva soovitus eemaldada valgustusolude parandamiseks K hoone akendelt kõik metallkatted, samuti soovitab kaaluda väheneva kinni peetavate isikute arvu tingimustes veel kord K hoone kasutusest kõrvaldamist.

4.1.2 E1 hoone duširuum

E1 hoone duširuumi kontrollimisel ilmnas, et hoolimata mitme minuti vältel soojaveekraani avatuna hoidmisest, ei tulnud dušist sellise temperatuuriga vett, mis võimaldanuks ekstreemsete temperatuuridega mitte harjunud kinni peetaval isikul ennast ja oma riideesemeid pesta. Torust tulev vesi oli jahe või pigem külm.

⁴ Vt. Report to the Estonian Government on the visit to Estonia carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 30 May to 6 June 2012, p 56-57. Kättesaadav arvutivõrgus: http://www.cpt.coe.int/documents/est/2014-01-inf-eng.htm#_Toc343076435.

⁵ Response of the Estonian Government to the report of the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) on its visit to Estonia from 30 May to 6 June 2012, lk 22. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.cpt.coe.int/documents/est/2014-02-inf-eng.pdf>.

⁶ 07.07.2014 seisuga oli Tallinna Vanglas 975 kinni peetavat isikut (sh avavangla kinnipeetavad), samas oli eelmise õiguskantsleri kontrollkäigu ajal 14.03.2011 seisuga Tallinna Vanglas 1157 kinni peetavat isikut.

Kinni peetavad isikud E1 hoones väitsid, et duši all käia on neil võimalik 1 kord nädalas ja seda 20 minuti vältel. Pesema viiakse korraga terve kamber, mis E1 hoone kontekstis tähendab, et tavapäraselt pesevad korraga 4-5 inimest. Kinni peetavad isikud kurtsid õiguskantsleri nõunikele, et samaaegselt ei ole võimalik kõiki dušše avada, kuna sel juhul on probleeme vee äravooluga. Samuti nentisid isikud, et lubatud 20 minutiga on keeruline pesta nii ennast kui ka määratud pesu.

Õiguskantsleri nõunikke saatnud vanglateenistuse ametnikud väitsid, et sooja vee puudumise tingis konkreetsel päeval asjaolu, et nn „pesupäev“ oli parajasti E2 hoone kinni peetavatel isikutel ning seetõttu ei jätkunud sooja vett E1 eluosakonna duširuumi tarvis. Duširuum ise oli aastaid remontimata ning nägi kulunud välja.

Vangistusseaduse (edaspidi ka VangS) § 50 lõike 2 kohaselt võimaldatakse vähemalt üks kord nädalas, samuti vanglasse vastuvõtmisel kinni peetavale saun, vann või dušš.

Piiramise ja Ebainimliku või Alandava Kohtlemise või Karistamise Tõkestamise Euroopa Komitee standardite kohaselt on vanglate inimliku keskkonna väga oluline komponent ka püsiv võimalus korralike tualettruumide kasutamiseks ja hoolitsemine hügieeni eest. Kinni peetavatele isikutele peaks võimaldama oludele vastava pesemisvõimaluse.⁷

Õiguskantsler on varasemalt Harku ja Murru Vangla kontrollkäigu kokkuvõttes nentinud, et Euroopa Inimõiguste Kohtu (edaspidi ka EIK) praktika kohaselt⁸ koheldakse kinni peetavat isikut inimväärikust alandavalt siis, kui põhjustatud kannatused ja alandus ületavad sellise taseme, mida seostatakse tavaliselt seadusliku ravi või karistusega. Kinnipidamistingimuste hindamisel tuleb ennekõike arvesse võtta asjaolude koostmõju, nt kambrite sisustus, hügieenilisus ja isiku kinnipidamiskohta paigutamise kestus. Samuti on Riigikohus märkinud, et "inimväärikus on kõigi isiku põhiõiguste alus ning põhiõiguste ja vabaduste kaitse eesmärk. Inimväärika kohtlemise nõue laieneb ka kinnipeetavatele".⁹

Lisaks toonitab Euroopa Nõukogu Ministrite Komitee soovitusena nr Rec(2006)2 kinnitatud "Euroopa vanglareeglistiku"¹⁰ (edaspidi ka Euroopa Vanglareeglistik) preambul, et vabaduskaotusliku karistuse kohaldamine ja kinni peetavate isikute kohtlemine eeldab julgeolekuabinõude ja distsipliiniga arvestamist, kuid samal ajal tuleb tagada vanglas tingimused, mis ei riiva inimväärikust.

Euroopa Vanglareeglistiku punktist 18.1 tulenevalt kuulub inimväärikuse hulka ka hügieeninõuete järgimine.¹¹ Vangla ülesanne on kinni peetavate isikute inimväärikuse tagamine kinnipidamisasutuses. Seega tuleb vanglal panna rõhku muuhulgas ka kinni peetavate isikute isikliku hügieeni vajaduste rahuldamise piisavale tagamisele. Inimväärikus seondub isiku kõigi põhiõigustega ning on põhiõiguste ja -vabaduste kaitse eesmärk.

⁷ European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) standards. CPT/Inf/E (2002) 1 - Rev. 2013 (English). Lk 18, p 49. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.cpt.coe.int/en/documents/eng-standards.pdf>.

⁸ Nt Euroopa Inimõiguste Kohtu 08.11.2005 otsus asjas nr 64812/01, Alver vs. Eesti Vabariik p 50. Euroopa Inimõiguste Kohtu 02.07.2009 otsus asjas nr 41653/05, Kochetkov vs. Eesti, p 40.

⁹ Vt RKHKo 22.03.2006, nr 3-3-1-2-06, p 10.

¹⁰ Recommendation Rec(2006)2 of the Committee of Ministers to member states on the European Prison Rules. (Adopted by the Committee of Ministers on 11 January 2006 at the 952nd meeting of the Ministers' Deputies). Kättesaadav arvutivõrgus: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=955747>.

¹¹ Vt ka ÜRO kinnipeetavate kohtlemise miinimumnõuded p 10 jj, kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/TreatmentOfPrisoners.aspx>.

Õiguskantsler leiab, et võimalus ennast ja oma riideid vangla tingimustes piisava sagedusega pesta on oluliseks osas kinni peetavate isikute inimväärikal kohtlemisel (Eesti Vabariigi põhiseaduse § 18 lõige 1), ent samuti on pesemisvõimalused vahetus puutumuses riigi kohustusega tagada Eesti Vabariigi põhiseaduse (edaspidi ka PS või põhiseadus) § 28 lõikes 1 sätestatud õigus tervise kaitsele.

Äärmiselt oluline on, et õigus inimväärikale kohtlemisele oleks ka sisuliselt tagatud ning tegelikkuses ei oleks ühe või teise isikule kuuluva õiguse realiseerimine kujundatud selliselt, et sisuliselt ei ole vastavat õigust üldse või olulises osas võimalik teostada. Vajadust isikute õiguste piiramisel jälgida, et piirang piiravat õigust ülemäära ei moonutaks, rõhutab ka PS § 11.

Tulles konkreetse juhtumi juurde, peab õiguskantsler asjaolusid arvestades täiesti võimalikuks, et kinni peetavate isikute väidet probleemidest duširuumi kasutamisel on olulises osas tõesed. Arvestada tuleb ka asjaolu, et võimalust vaid kord nädalas ennast duši all või vannis sooja veega pesta tuleb tänapäeva ühiskonnas pidada absoluutseks miinimumiks. Olukorras, kus isikuid viiakse kord nädalas duši alla kambrite kaupa, ent seejuures peab kulutama mitmeid minuteid ootamaks piisavalt sooja vee saabumist dušitorusse ning kus kõigi korraga pesema viidud isikute hügieeniprotseduurid ei pruugi reovee äravoolamise takistustest tingitud probleemide tõttu olla võimalikud, on 20-minutiline aeg pesemiseks küsitavalt lühike ning vähemalt küllaldaselt tõenäoliseks peab pidama kinni peetavate isikute väidet, et selle ajaga ei jõua pesta ennast ega ka samas ka oma nädala vältel kogunenud ihupesu.

Pesuesemed ei kuulu Tallinna vangla direktori 31.01.2013 käskkirjaga nr 20 kinnitatud „Tallinna Vangla kodukorra“¹² punktide 11.2.3 ja 11.2.4 koostoimes tõlgendamisel vangla poolt väljastatava vangla riietuse hulka ning nende pesemise kohustus lasub üldjuhul kinni peetaval isikul endal.

Eeltoodust tulenevalt annab õiguskantsler soovitus analüüsida E1 eluhoone duširuumide kasutamise praktikat ning võtta vajadusel tarvitusele meetmed, et vangistusseaduse § 50 lõikes 2 sätestatud ja vanglas inimväärikaks elamiseks hädapärase õiguse realiseerimine oleks ka sisuliselt võimalik ning kaaluda E1 hoone duširuumide ja sooja vee tagamise süsteemide remonti.

4.2 Vanglasse saabunud kinni peetavate isikute õiguste tagatus

Nn vastuvõtukambris E1 eluhoones viibis kontrollkäigu päeval oma sõnutsi eelneval päeval (s.o 08.07.2014) arestimajast saabunud naissoost kinni peetav isik, kes vestluses õiguskantsleri nõunikega väitis, et tal ei olnud saabudes kaasas tualettpaberit ning hoolimata sellest, et isik oli tualettpaberit vanglateenistuse käest palunud, ei olnud talle seda ööpäeva jooksul väljastatud. Kinni peetaval isikul kambris olnud nappide isiklike asjade vaatlus lubas kinni peetava isiku väidet, et tualettpaberit tal kasutada ei ole, ka tõseks pidada. Oma sõnutsi kasutas isik tualettpaberi aseainena isiklikke pabersalvrätikuid.

Õiguskantsler on isikliku hügieeni tagamiseks vajalike tarvikute küsimust käsitletud varasemalt oma 13.02.2013 justiitsministrile edastatud soovitus nr 7-4/120885/1300283, mis on kättesaadav õiguskantsleri veebilehel.¹³ Seal toodut detailselt üle kordamata rõhutab õiguskantsler, et riik peab vanglateenistuse kaudu tagama selle, et hügieenitarbed oleks saadaval selle sõna laias tähenduses (st siis ka seda, et need, kel võimalik, peavad saama neid vangla

¹² Kättesaadav arvutivõrgus:

<http://www.vangla.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=59107/Tallinna+vangla+kodukord.pdf>

¹³ Kättesaadav arvutivõrgus :

http://oiguskantsler.ee/sites/default/files/field_document2/6iguskantsleri_soovitus_kinni_peetavatele_isikutele_esma_ste_hugieenitarvete_voimaldamine.pdf

kauplusest soetada ja kel soetamine omal käel mingil põhjusel võimalik pole, peavad neid vanglalt tasuta saama) ja et isiku inimväärikas kohtlemine oleks tagatud seeläbi, et isik ei peaks karistusasutuses viibides jääma ilma hügieenitarveteta. Nimetatud seisukohas leidis õiguskantsler, et tekkida ei tohi olukorda, kus isikul on vanglateenistuse jagatud hügieenitarbed sihipärasel kasutamisel lõppenud ning tal ei ole tekkinud ajalisest aspektist lähtuvalt õigust uue komplekti taotlemiseks.

Õiguskantsleri hinnangul on antud juhul tegemist olukorraga, kus vanglasse saabunud isikule on keeruline ette heita, et ta ei ole ennast ise varustanud küllaldasel määral tualettpaberiga. Isik võib varasemalt olla viibinud kinnipidamiskohas, kus tualettpaberit jagatakse tasuta kinnipidamiskoha administratsiooni poolt ning kinni peetaval isikul ei pruugi ka olla võimalust piisavalt ette näha tema ümberpaigutamist teise kinnipidamisasutusse, et selleks puhuks ennast tualettpaberiga varustada vms. Sellistes olukordades on õiguskantsleri arvates kinnipidamisasutuse, kuhu isik saabub, personal hea halduse tavast lähtuvalt kohustatud tagama, et erinevatel objektiivsetel põhjustel hügieenitarveteta jäänud isik need tarvikute kasutusotstarvet arvestades mõistliku aja jooksul ja koguses saaks.

Õiguskantsler osutab, et Riigikohus on PS §-st 14 tuletanud õiguse heale haldusele.¹⁴ Õigus heale haldusele hõlmab mitmeid olulisi alapõhimõtteid, millest haldusorganid peavad oma igapäevatöös juhinduma – eesmärgipärasus, läbipaistvus, isikute kaasamine ja ärakuulamine, otsuste põhjendamine, viisakus ja abivalmidus, aga ka menetluse kiirus.

Antud juhul oleks õiguskantsleri hinnangul hea halduse tava kohane minimaalne käitumine olnud isiku palve peale viivitamatult väljastada talle tualettpaberit hulgas, millest piisaks, kuni isikul tualettpaberi vangla kauplusest soetamise võimaluse avanemiseni või võimaluseni seda nõ tavakorras vanglalt saada. Arvestades asjaolu, et kinni peetava isiku saabumisel kambrisse antavad napid asjad on vanglateenistusele näha ja et kinni peetavate isikute sõnutsi jagatakse tualettpaberit vanglas enamasti tasuta, oleks olnud põhjendatud ka vanglateenistuse ametnike aktiivsem suhtumine kinni peetava isiku probleemi (nt kasvõi sel viisil, et omal algatusel uurida, kas isikul oleks vajadus tualettpaberi saamiseks ja see siis vajadusel kohe väljastada).

Kontrollkäiku läbi viinud õiguskantsleri nõunikud juhtisid vastuvõtukambris viibinud naissoost kinni peetava isiku probleemile ja selle viivitamatu lahendamise vajadusele kontrollkäigu lõpus ka vangla direktori asetäitja tähelepanu.

Õiguskantsler soovib eelneva põhjal suhtuda tähelepanelikult äsja vanglasse saabunud isikutele hügieenitarvikute (eeskätt WC paber, seep, naiste hügieenisidemed jms esmavajalik) väljastamise ning tagada sellistele kinni peetavatele isikutele võimalus mõistliku aja jooksul hügieenitarbeid saada või hankida. Õiguskantsler rõhutab, et mõistlik aeg nt WC paberi väljastamiseks ei võlta sellistes olukordades päevi või nädalaid.

4.3 Menetlusruumis suhtlemise jälgitavus

E1 eluhoone teisel korrusel asuva ja vanglateenistuse väiteil mh ka kaitsjate ja advokaatidega kohtumiseks kasutatava ruumi nr 250 (edaspidi lühidalt ka menetlusruum) kontrollimisel ilmnas, et menetlusruum paiknes kõrvuti toaga, mida vanglateenistus kasutas laoruumina. Ruumi nr 250 ja laoruumi vahel oli lae all aken, millel puudus klaas või muu avatäide ja õiguskantsleri nõunikud tuvastasid, et laoruumis viibija võis oluliste raskusteta kuulda, mida räägivad isikud ruumis nr 250.

¹⁴ Vt RKPJKo 17.02.2003, nr 3-4-1-1-03, punktid 12 ja 16.

VangS § 26 lõike 1 kohaselt on kinnipeetaval õigus kohtuda piiramatult oma kaitsja, vaimuliku, advokaadist esindaja, oma riigi konsulaartöötaja ja notariga. VangS § 27 lõige 2 sätestab, et nende isikutega toimuvaid kokkusaamisi on vanglateenistusel lubatud jälgida, ent mitte pealt kuulata. Sisuliselt samalaadne regulatsioon on VangS § 95 lõikes 1 toodud ka vahistatu osas.

Õiguskirjanduses leitakse, et kontaktid õigusabi osutajatega on oluliseks faktoriks väärikoheldamise vältimisel ning on samuti tähtsad nii vahistatutele kui süüdimõistetutele mitmetel muudel põhjustel. Vahistatutele on oluline nende suhtes käimas olev kriminaalmenetlus. Samuti vajavad kinnipeetavad ilmselt tavakodanikest enam laia õigusteenuste diapasooni (s.h perekonnaõiguse, lepinguõiguse, pärimisõiguse vallas). Kinni peetavad isikud võivad vajada õigusabi ka seoses vanglas toimuva distsiplinaarmenetlusega.¹⁵

EIK on rõhutanud, et süüdistatava õigus kaitsjaga suhtlemiseks väljaspool kolmandate isikute kuuldeulatust on osa ausa kohtupidamise põhialustest demokraatlikus ühiskonnas ja tuleneb Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikli 6 §-st 3. Kui kaitsja ei saa suhelda kliendiga ja saada kliendilt konfidentsiaalselt suuniseid ilma jälgimiseta, kaotab õigusabi olulise osas oma tõhususest.¹⁶

Õiguskantsleri hinnangul on EIK-i eeltoodud seisukoht rakendatav ka advokaadist esindaja osas ning ka sel juhul kaotab õigusnõu palju oma sisust, kui seda kuulab pealt vanglateenistus – iseäranis olukorras, kus isik soovib õigusabi seoses vangla tegevuse vaidlustamisega.

Konkreetsel juhul ei olnud põhjust arvata, et vanglateenistus oleks kahe ruumi vahel olevat katmata avavust kasutanud tahtlikult ja teadvalt menetlusruumis viibivate isikute vestluse sisu kuulamiseks. Ruumi nr 250 kõrvalruum oli kasutuses laoruumina ning kaebusi, et kõnealus menetlusruumis nr 250 viibinud isikuid oleks kõrvalruumist pealt kuulatud, ei esitanud kinni peetavad isikud ei õiguskantsleri kontrollkäigul peetud vestlustes ega ole välja toonud õiguskantslerile edastatud pöördumistes. Samas ei pea õiguskantsler ega ole ka varasemalt õigeks pidanud seda, kui vastav hõlpus võimalus eksisteerib.¹⁷ Riigivõimu tegevus ei pea üksnes olema sisuliselt õige ja õiguspärane vaid peab selline ka näima ning selle tõttu ei ole õiguskantsleri hinnangul põhjendatud, et taoline võimalus kinni peetava isiku ja temaga kohtuma tulnud ja kinni peetava isikuga konfidentsiaalse suhtlemise võimalust omava isiku vestluse jälgimiseks vanglas eksisteerib.

Seega teeb õiguskantsler soovitus võtta tarvitusele meetmed, et E1 hoone menetlusruumis nr 250 toimuvaid kohtumisi ei oleks võimalik hõlpsalt pealt kuulata kõrvalolevast laoruumist.

4.4 Interneti kasutamise võimalused

Ringkäigul kontrollisid õiguskantsleri nõunikud, kuidas on kinnipeetavatel võimalik Interneti vahendusel ligi pääseda ametlikele õigusaktide andmebaasidele ja kohtulahendite registrile. Täpsemalt kontrolliti E1 eluhoonesse paigutatud arvutit.

¹⁵ D. van Zyl Smit, S. Snacken. Principles of European Prison Law and Policy. Penology and human rights. Oxford University Press 2011, lk 247.

¹⁶ Euroopa Inimõiguste Kohtu 31.01.2002 otsus asjas nr 24430/94, Lanz vs. Austria, p 50. „The Court recalls that an accused’s right to communicate with his defence counsel out of hearing of a third person is part of the basic requirements of a fair trial in a democratic society and follows from Article 6 § 3 of the Convention. If a lawyer were unable to confer with his client and receive confidential instructions from him without surveillance, his assistance would lose much of its usefulness, whereas the Convention is intended to guarantee rights that are practical and effective.“

¹⁷ Vt Õiguskantsleri 2010. aasta tegevuse ülevaade. Tallinn 2011, lk 107. Kättesaadav arvutivõrgus: http://oiguskantsler.ee/sites/default/files/6oiguskantsleri_2010_aasta_tegevuse_ylevaade.pdf.

Õiguskantsleri nõunike saabudes lahkus ruumist vanglateenistuse ametniku saatel kinni peetav isik, kes nentis, et oli pääsenud Interneti vahendusel ligi Riigi Teataja õigusaktide andmebaasile ja Riigikohtu veebilehel olevatele kohtulahenditele. Samas tõdes ta, et arvutis avaneval lehel olevad lingid ei töötanud ning nt Riigi Teataja õigusaktide andmebaasile sai ligi vaid siis, kui veebilehe aadressi teada. Õiguskantsleri nõunikul ei õnnestunud ei kinni peetava isiku väiteid ega ka Interneti kaudu VangS § 31¹ sätestatud teabele ligipääsu võimalust kontrollida, kuna arvutiekraanil oli kuvatud vaid ühtlast värvi taust ilma ikoonide, linkide, viidete või infota. Ei taustal klikkides ega ka klaviatuuri kasutades ei olnud võimalik siseneda õigusaktide andmebaasidesse ega kohtulahendite registritesse.

Eesti Vabariigi põhiseaduses kaitseb isiku õigust vabalt saada üldiseks kasutamiseks levitatavat infot PS § 44 lõige 1. See õigus hõlmab ka Internetis levitatavat teavet.¹⁸ Õigust Interneti vahendusel üldiseks kasutamiseks levitatava teabega tutvuda on seadusandja tuntavalt piiranud VangS § 31¹ toodud ulatuses – st kinni peetavale on lubatud kasutada Interneti vanglateenistuse poolt selleks kohandatud arvutites, mille kaudu on vanglateenistuse järelevalve all võimaldatud juurdepääs ametlikele õigusaktide andmebaasidele ja kohtulahendite registrile. Samas on vanglal siiski kohustus tagada kinni peetavatele isikutele VangS § 31¹ ulatuses ligipääs Internetis leiduvale infole.

Õigusaktide andmebaasid ja kohtulahendite registrid on omakorda kaaluka tähendusega kinni peetavatele isikutele enda õiguste kaitseks vajaliku teabega tutvumisel. Seepärast peab õiguskantsler oluliseks, et kõikvõimalikud infokanalid, mille vahendusel isik saab teavet oma põhiõiguste kaitse võimaluste kohta, peavad olema kinni peetavatele isikutele võimalikult lihtsalt kasutatavad.

Õiguskantsleril puudub kontrollkäigu põhjal küllaldane veendumus, et E1 hoones oleva arvuti abil on kinni peetavatel isikutel võimalik VangS § 31¹ sätestatud õigust realiseerida, mille tõttu **teeb õiguskantsler soovitus tagada E1 hoone vastavas ruumis asuva arvuti kaudu kinni peetavatele isikutele võimalus kasutada seaduses sätestatud ulatuses õigusaktide andmebaaside ja kohtulahendite registriga.**

5. Kokkuvõte

Eeltoodust tulenevalt teeb õiguskantsler järgmised soovitused ja ettepanekud:

1. soovitus eemaldada valgustusolude parandamiseks kartserihoone akendelt kõik metallkatted, samuti kaaluda väheneva kinni peetavate isikute arvu tingimustes veel kord kartserihoone kasutusest kõrvaldamist;
2. soovitus analüüsida E1 eluhoone duširuumide kasutamise praktikat ning võtta vajadusel tarvitusele meetmed, et vangistusseaduse § 50 lõikes 2 sätestatud ja vanglas inimväärlikaks elamiseks hädapärase õiguse realiseerimine oleks ka sisuliselt võimalik ning kaaluda E1 hoone duširuumide ja sooja vee tagamise süsteemide remonti;
3. soovitus suhtuda tähelepanelikult äsja vanglasse saabunud isikutele hügieenitarvikute (eeskätt WC paber, seep, naiste hügieenisidemed jms esmavajalik) väljastamise ning tagada sellistele kinni peetavatele isikutele võimalus mõistliku aja jooksul hügieenitarbeid saada või hankida;
4. soovitus võtta tarvitusele meetmed, et E1 hoone menetlusruumis nr 250 toimuvaid kohtumisi ei oleks võimalik hõlpsalt pealt kuulata kõrvalolevast laoruumist;

¹⁸ Sellisele järeldusele on jõudnud ka Riigikohus. Vt RKÜKo 07.12.2009 nr 3-3-1-5-09, p 20-21.

- 5. soovitus tagada E1 hoone vastavas ruumis asuva arvuti kaudu kinni peetavatele isikutele võimalus kasutada seaduses sätestatud ulatuses õigusaktide andmebaaside ja kohtulahendite registriga.**

Soovituste täitmise osas teostab õiguskantsler järelkontrolli hiljemalt 6 kuu möödudes soovitude tegemisest.